

สิทธิการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษา

The Right To Dress According To Gender At Academy

ชยาภรณ์ ภุริสิราชสวัสดิ์¹, จิตรดารมย์ รัตนวุฒิ²

Chayaporn Phurrisasawat, Chitdarom Rattanawut²

¹ นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โทร.061-3365710 โทรสาร 0-7791-3348 อีเมล Nok092513@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ ประจำหลักสูตรนิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

โทร 0-7791-3333 โทรสาร 0-7791-3348 อีเมล lawman077355623@gmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับเพศสภาพ 2) เพื่อศึกษากฎหมายที่คุ้มครองสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษา และ 3) เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพ โดยการศึกษาเชิงคุณภาพ มุ่งเน้นการวิเคราะห์เอกสารเพื่อวิเคราะห์สภาพทางกฎหมาย ความเท่าเทียมกันของเพศสภาพ โดยศึกษาจากหนังสือ ตำรา บทความ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านความเท่าเทียมกันของเพศสภาพ รวมทั้งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏอยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ตลอดจนคำพิพากษา และคำวินิจฉัยของศาล เพื่อให้ได้มาซึ่งการคุ้มครองสิทธิการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษา

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งได้แก่ หลักการยกยอการเคารพ ว่าด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ (Yogyakarta Principles, The Application of International Human Rights Law in Relation to Sexual Orientation and Gender Identity) ซึ่งมีหลักการทั้งหมด 29 ข้อ นั้น มีหลักการที่สำคัญอยู่ 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรก อย่าเลือกปฏิบัติ เพราะการกระทำทางเพศเป็นส่วนตัว บุคคลจะเป็นอะไรก็เป็นสิทธิของบุคคลนั้น อย่าให้ใครพินิจในสิ่งที่บุคคลนั้นเป็น และประการที่สอง อย่ารุนแรงต่อบุคคลใด ไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นอะไรก็ตาม ไม่ได้ขอให้ชอบหรือไม่ชอบ แต่อย่าปฏิบัติรุนแรงกับบุคคลอื่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความยอมรับต่อความชอบด้วยกฎหมายในเพศวิถีของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ และกฎหมายในต่างประเทศ อันได้แก่ ประเทศอังกฤษ มีพระราชบัญญัติความเสมอภาค Equality Act 2010 ที่ได้ให้ความคุ้มครองทั้งรูปแบบการเลือกปฏิบัติโดยตรงและโดยอ้อม ประเทศออสเตรเลีย มีการออกมาตรการเกี่ยวกับการคุ้มครองการเลือกปฏิบัติ ซึ่งออกมาเป็นกฎหมายรัฐบาลกลางที่ใช้บังคับทั่วประเทศ (Federal Law) และประเทศญี่ปุ่น มีกฎหมายพื้นฐานเพื่อสังคมที่มีความเสมอภาคทางเพศ คือกฎหมายพื้นฐานสำหรับสังคมที่เท่าเทียมทางเพศ (กฎหมายฉบับที่ 78 ของปี 2542) หรือ The Basic Law for a Gender-equal Society (LAW No.78 of 1999) สำหรับประเทศไทยนั้น ได้มีการตราพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ที่ส่งเสริมสิทธิความเท่าเทียมระหว่างเพศ แต่มีพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 เป็นอุปสรรค จึงเห็นควรแก้ไขพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 เพื่อให้สิทธินักเรียนแต่งเครื่องแบบนักเรียนตามเพศสภาพในสถานศึกษาต่อไป

คำสำคัญ :

Abstract

This study has objectives 1) to study the concept, theory and legend of gender, 2) to study the law protecting the right of students in getting dressed pursuant to their gender in the academy, and 3) to study the legal measure promoting the right of students' getting dressed pursuant to their gender. It is the qualitative study focusing on the document analysis to analyze the students' legal situation and gender equality through books, textbooks, articles, reports of study involved the gender equality including electronic information apparent on internet, both in Thailand and abroad as well as conviction and judgment of the court.

It is found from the study that international law including Yogyakarta Principles, The Application of International Human Rights Law in Relation to Sexual Orientation and Gender Identity, having 29 clauses altogether. There are 2 important principles i.e. firstly, do not discriminate because sexual action is of private affair. Anyone can be whatever depending on their private right. Others should respect what such the person is. And secondly, do not violently harm anyone. No matter whatever they are, they do not need other to like or dislike but do not violently harm others, It obviously shows the acceptability in the legitimation of sexual orientation of groups of those with gender variety. And the law in foreign countries including that England has Equality Act 2010, protecting the person both in direct and indirect from of discrimination. Australia has launched a measure involved the protection of discrimination as Federal Law to enforce across the country. And Japan has a basic law for society with gender equality i.e. The Basic Law for a Gender-equal Society (Law No.78 of 1999). For Thailand there is Gender Equality Act BE 2558, protection the gender equality right. However, there are The Student Uniform Act BE 2551 and The Rules of Ministry of Education on Student Uniform BE 2551 as obstacles. It is appropriately deemed that the Student Uniform Act BE 2551 and the Rules of Ministry of Education on Student Uniform BE 2551 should be amended to grant the right for students to be able to wear student uniform pursuant to their gender in the academy onwards.

Keywords : Gender, Sexual, Orientation, Academy, Right

ความสำคัญของปัญหา

โลกในยุคปัจจุบันถ้อยคำพูดหรือการปฏิบัติที่นอกจากจะต้องเป็นไปตามประเพณีแห่งท้องถิ่นนั้น ๆ แล้ว ยังจะต้องคำนึงหลักปฏิบัติสากลอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิ่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องเผ่าพันธุ์ สีผิว เพศสภาพ ความทุพพลภาพของร่างกาย หรือแม้แต่ความอ้วน ความผอม ความสูง ความเตี้ย ศาสนา นิกาย การศึกษา หรือฐานะทางเศรษฐกิจเหล่านี้ ล้วนถือว่าเป็นการแสดงออกถึงสิทธิความเป็นมนุษย์และความเท่าเทียมทั้งสิ้น

เพศสภาพ คือ บุคลิกลักษณะที่บ่งชี้ให้เห็นถึงบอกความเป็นชาย (Masculinity) และความเป็นหญิง (Femininity) และสามารถมองไปถึงเพศทางชีววิทยา (เช่น เพศชาย เพศหญิง หรือเพศกำกวม) โครงสร้างทางสังคมที่อาศัยความเป็นเพศ (เช่น บทบาทประจำเพศ และบทบาททางสังคมด้านอื่น ๆ เป็นต้น) หรืออัตลักษณ์ทางเพศ หรือเพศเอกลักษณ์ (Gender Identity) แล้วแต่บริบท โดยผู้ที่ไม่มองว่าตนเองเป็นเพศชายหรือเพศหญิงมักเรียกรวม ๆ ว่าเป็นเพศทางเลือก มีคำเรียกหลายอย่าง เช่น non-binary, genderqueer เป็นต้น เพศและชีวิตทางเพศของมนุษย์นั้น ไม่เพียงแต่เป็นสิ่งที่ถูกกำหนดขึ้นโดยธรรมชาติเท่านั้น หากแต่ยังเป็นผลผลิตทางสังคมอีกด้วย เนื่องจากการแสดงพฤติกรรมและอารมณ์ทางเพศของบุคคลสามารถปรับเปลี่ยนไปตามเวลา และตามบริบทของสังคมในแต่ละวัฒนธรรม และยังมีหลากหลายที่แตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเพศวิถีซึ่งเป็นเรื่องวิถีปฏิบัติ ที่เกี่ยวกับความปรารถนาหรือแรงดึงดูดทางเพศ และการแสดงออกทางเพศ รวมไปถึงอัตลักษณ์ของบุคคล โดยไม่ยึดติดอยู่กับเพศสรีระ หรือสถานภาพเพศ หรือเพศภาวะ ซึ่งในการศึกษานี้ใช้คำว่า เพศสภาพ (Gender) เพศและชีวิตทางเพศของมนุษย์ จึงมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันกับความหลากหลายที่เกิดขึ้น จากกระบวนการเรียนรู้ และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

การพิจารณาถึงความหมายทางเพศของมนุษย์ในสังคมปัจจุบัน จึงต้องทำความเข้าใจว่า นักกฎหมายไทยเข้าใจคำว่า “เพศ” (Sex) หมายความว่าเฉพาะเพศโดยกำเนิดเท่านั้น ดังจะเห็นได้จากคำพิพากษาศาลฎีกาที่157/2524 ผู้ร้องร้องว่า ผู้ร้องเป็นชายโดยกำเนิด แต่ได้รับการผ่าตัดเปลี่ยนอวัยวะเพศเป็นหญิงแล้วเพียงแต่ไม่สามารถมีบุตรได้เท่านั้น ผู้ร้องมีความประสงค์จะถือเพศเป็นหญิง แต่เจ้าพนักงานขัดข้องในการแก้หลักฐานในทะเบียนบ้าน บัตรประจำตัวประชาชนและทะเบียนทหารนอกจากจะได้รับอนุญาตจากศาลก่อน จึงขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้ผู้ร้องถือเพศเป็นหญิงศาลชั้นต้นตรวจคำร้องแล้วมีคำสั่งให้ยกคำร้อง ผู้ร้องอุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์พิพากษายืน ผู้ร้องฎีกา ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า เพศของบุคคลธรรมดาในกฎหมายรับรองและถือเอาตามเพศที่ถือกำเนิดมา และคำว่า หญิง ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานหมายความว่าหญิงซึ่งออกลูกได้ ผู้ร้องถือกำเนิดมาเป็นชาย ถึงหากจะมีเสรีภาพในร่างกายโดยรับการผ่าตัดเปลี่ยนแปลงอวัยวะเพศเป็นอวัยวะเพศของหญิงแล้วก็ตามแต่ผู้ร้องก็รับอยู่ว่าไม่สามารถมีบุตรได้ ฉะนั้น โดยธรรมชาติและตามที่กฎหมายรับรองผู้ร้องยังคงเป็นเพศชายอยู่ และไม่มีกฎหมายรับรองให้สิทธิผู้ร้องขอเปลี่ยนแปลงเพศที่ถือกำเนิดมาได้ ทั้งนี้กรณีนี้ผู้ร้องจะต้องใช้สิทธิทางศาลตามกฎหมาย

คำพิพากษาของศาลนี้ แสดงให้เห็นถึงบรรทัดฐานทางกฎหมาย ที่ปิดกั้นการรับรองเพศสถานะของผู้หญิงข้ามเพศ ในฐานะผู้หญิงในปัจจุบัน ขณะที่นักสังคมวิทยา นักจิตวิทยาและวงการแพทย์ อาจจะมีความรู้ส่วนนี้ในมุมที่กว้างกว่า นักกฎหมาย ทำให้มุมมองของคำว่า “เพศสภาพ” ตามความหมายจริง ๆ นั้น อาจหมายถึงคำว่า Gender หรือกลุ่มหลากหลายทางเพศ ยิ่งกว่านั้นยังมีคำว่า Orientation หรือเพศวิถี และยังมีคำอีกหลายๆ คำ ซึ่งบ่งบอกถึงคำว่าเพศในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไป สำหรับประเทศไทยนั้น อาจจะต้องเริ่มต้นบนความชัดเจนในระดับแรก เพื่อลดแรงกระทบและข้อขัดแย้ง ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการคุ้มครองให้กับบุคคล ที่มีความหลากหลายทางเพศในกรอบให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2558 โดยมีจุดมุ่งหมายในการให้ความคุ้มครองแก่เพศหญิง เพศชาย ทั้งยังรวมไปถึงบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ให้สามารถดำรงชีวิต สถานะของตน ให้อยู่ในสังคมได้อย่างเท่าเทียมเสมอภาคกัน และปัจจุบันเป็นกฎหมายที่เข้มแข็งที่สุดในการขับเคลื่อน เพื่อการรับรองเพศสถานะทางกฎหมายในประเทศไทย ดังจะเห็นได้จากเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้ ที่เป็นไปเพื่อปกป้องคุ้มครองคนจากการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และทำให้เกิดการเข้าถึงกระบวนการทางกฎหมายที่เท่าเทียมกันไม่ว่าจะเป็นเพศชาย เพศหญิง หรือกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ (พระราชบัญญัติความเท่าเทียม

ระหว่างพ.ศ. 2558, มาตรา 3) โดยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศนั้น มาตรา 3 ได้บัญญัติให้ความหมายว่าการกระทำการใดอันเป็นการแบ่งแยก กีดกันหรือจำกัดสิทธิประโยชน์ใด ๆ ไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อม โดยปราศจากความชอบธรรม เพราะเหตุที่บุคคลนั้น ซึ่งเป็นเพศชายหรือเพศหญิง โดยมีการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด เว้นแต่ในกรณีที่มีเหตุผลทางวิชาการ ทางศาสนา หรือเพื่อประโยชน์สาธารณะ พระราชบัญญัตินี้ได้นิยามอย่างชัดเจนถึงการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ ที่ไม่ได้จำกัดอยู่ที่ผู้ชายและผู้หญิง แต่ยังหมายรวมถึงบุคคลที่แสดงออกแตกต่างจากเพศโดยกำเนิด

ปัจจุบันสังคมไทย เปิดกว้างในความหลากหลายทางเพศ รวมทั้งผู้คนที่มีความคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศที่เปลี่ยนไปในทิศทางที่ดีขึ้นเป็นลำดับ จะเห็นได้จากค่านิยมต่อตัวบุคคลที่มีชื่อเสียง ทั้งด้านวิชาการ การศึกษา และวงการบันเทิง อย่างไรก็ตาม ปัญหาความไม่เท่าเทียมทางเพศ ก็ยังมีให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง การกีดกันสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การเรียกร้องให้มีกฎหมายรับรองเพศ หรือแม้แต่ประเด็นเรื่องการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษา ซึ่งถือเป็นปัญหาสังคมมานานแล้ว แต่ยังไม่มีการปกป้องคุ้มครองบุคคลข้ามเพศ จากการเลือกปฏิบัติจากปัญหาดังกล่าวในระบบการศึกษา

การขาดการรับรองเพศสถานะทางกฎหมายในระบบการศึกษานี้ ได้ส่งผลกระทบต่อปรากฏชัดเจนนได้หลายทาง เช่น เด็กข้ามเพศ เยาวชน และผู้ใหญ่ถูกบังคับให้เข้าเรียนในโรงเรียนชายล้วนหรือหญิงล้วน ต้องสวมเครื่องแบบหรือใช้สิ่งอำนวยความสะดวกในห้องน้ำและห้องเปลี่ยนเสื้อผ้าตามเพศที่กำหนด ณ แรกเกิด เป็นต้น ล้วนก่อให้เกิดสภาพแวดล้อมเชิงสถาบัน ที่เป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลข้ามเพศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อเด็กและเยาวชน ซึ่งอาจเป็นภัยคุกคามต่อสุขภาพทางกาย สุขภาพจิต และอารมณ์ ด้วยเหตุที่กฎระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับนักเรียนในประเทศไทย ที่จะต้องสวมเครื่องแบบนักเรียนตลอดทุกระดับการศึกษา ไม่ว่าจะเป็นระดับชั้นประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา รวมไปถึงนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในมหาวิทยาลัยด้วย

ในสถานศึกษาทั้งในโรงเรียนประถมศึกษาและมัธยมศึกษาชั้นนั้น นักเรียนจะต้องสวมเครื่องแบบนักเรียนตรงตามเพศที่กำหนด ณ แรกเกิด อย่างเคร่งครัด ซึ่งหมายความว่า เด็กชายจะต้องสวมเสื้อสีขาวและกางเกงขาสั้นหรือกางเกงขายาว (มักเป็นสีกรมท่า) ในขณะที่เด็กผู้หญิงต้องสวมเสื้อสีขาวหรือสีอ่อนและกระโปรง (มักเป็นสีกรมท่า) เด็กนักเรียนผู้หญิงต้องไว้ผมยาวหรือสั้น ขึ้นอยู่กับกฎระเบียบของโรงเรียนแต่ละแห่ง สำหรับผู้ที่ไว้ผมยาวต้องมัดไว้ด้านหลังให้เรียบร้อย และสำหรับผู้ที่ไว้ผมสั้นก็ต้องอยู่เหนือไหล่ สำหรับนักเรียนผู้ชายต้องไว้ผมสั้นโดยปกติจะยาวไม่เกิน 1 ถึง 1.5 นิ้ว ระเบียบข้อบังคับเหล่านี้ยังครอบคลุมถึงระดับอุดมศึกษา โดยในแต่ละมหาวิทยาลัยนั้น สามารถกำหนดกฎระเบียบว่าด้วยเครื่องแบบได้เอง หากพบว่านักศึกษามีการฝ่าฝืนกฎระเบียบการแต่งกายของมหาวิทยาลัย นักศึกษามักถูกลงโทษโดยการตัดคะแนนความประพฤติและคะแนนสอบในชั้นเรียน ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 ข้อ 4 ที่กำหนดให้ระเบียบนี้ให้ใช้บังคับแก่นักเรียนผู้ซึ่งศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานและสถานศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ เว้นแต่สถานศึกษานั้นจะมีกฎหมายกำหนดเรื่องการแต่งกายไว้เป็นการเฉพาะแล้ว (ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ.2551, ข้อ 4)

ในมหาวิทยาลัยบางแห่ง ตลอดจนสถานศึกษาสายอาชีพ อันได้แก่ โรงเรียนเทคนิคหรืออาชีวศึกษาส่วนใหญ่นักศึกษาข้ามเพศอาจได้รับอนุญาตให้สวมเครื่องแบบตามอัตลักษณ์ทางเพศของตนได้ แต่นักศึกษาต้องสวมเครื่องแบบที่ “ถูกต้อง” (สอดคล้องกับเพศที่กำหนด ณ แรกเกิด) ในวันสอบและวันรับปริญญา กฎระเบียบเหล่านี้อิงตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการที่ห้าม “การแต่งกายข้ามเพศ” นอกจากนี้ในปี พ.ศ. 2552 ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย ได้ออกคำสั่งให้นักศึกษามหาวิทยาลัย ต้องสวมเสื้อผ้าที่เหมาะสมกับเพศของตน อย่างไรก็ตาม ข้อกำหนดคณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ พ.ศ. 2557 ระบุว่าควรเพิ่มโอกาสในการศึกษาสำหรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ควรส่งเสริมให้เกิดความภาคภูมิใจ และคุณค่าในความหลากหลายทางเพศ และควรแก้ไขปรับเปลี่ยนนโยบายที่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ข้อบังคับนี้สามารถเป็นจุดเริ่มต้นในการดำเนินการร่วมกับกระทรวงศึกษาธิการและมหาวิทยาลัย ในการปกป้องและรับรองเพศสถานะของนักศึกษาข้ามเพศ และส่งเสริมสภาพแวดล้อมทางการศึกษา นอกจากนี้ยังมีความคาดหวังว่าพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศพุทธศักราช 2558 จะกลายเป็นเครื่องมือที่สำคัญ ในการแก้ไขปัญหการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลข้ามเพศ และส่งเสริมการรับรองสิทธิของบุคคลข้ามเพศ ในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของ

ตนในระบบการศึกษา เพื่อประกาศเจตนารมณ์และส่งเสริมความเสมอภาคและจัดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ

ด้วยเหตุที่มหาวิทยาลัยจัดขึ้นตามพระราชบัญญัติ ซึ่งให้อำนาจในการออกกฎเกณฑ์และระเบียบข้อบังคับของตนเอง อันรวมถึงนโยบายเกี่ยวกับเครื่องแบบนักศึกษา ระเบียบข้อบังคับเหล่านี้จึงกำหนดเครื่องแบบสำหรับนักศึกษาที่จะสวมใส่ ในระหว่างการศึกษาทั่วไป หรือในโอกาสพิเศษ เช่น พิธีรับปริญญาบัตร ทั้งนี้ เครื่องแบบนักศึกษาชายและหญิง มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด และมีการบังคับใช้อย่างเคร่งครัด

เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลง กฎหมายในฐานะตัวกำหนดบรรทัดฐานและความเป็นอยู่ในสังคม รวมถึงการรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานของสังคม จึงควรที่จะปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ เพื่อเป็นกรอบและวางรากฐาน แนวทางการปฏิบัติให้กับมนุษย์ในสังคมได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และเท่าเทียมกันโดยไม่มีข้อจำกัด อัตลักษณ์ทางเพศ ซึ่งสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่กฎหมายรับรองและคุ้มครองให้กับมนุษย์จึงเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง ในเมื่อมนุษย์มีความหลากหลายทางเพศ จึงเป็นสิทธิอย่างหนึ่งในการดำเนินชีวิตที่มนุษย์ในสังคมควรได้รับ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเสมอภาคของทุกคนอย่างเท่าเทียมกันและการเคารพในสิทธิซึ่งกันและกัน

การบังคับใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศพุทธศักราช 2558 เพียงอย่างเดียวนั้น อาจจะไม่ช่วยให้เกิดความชัดเจน และสอดคล้องกันของบทบัญญัติของแต่ละสถานศึกษา เนื่องจากพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยแต่ละแห่ง มีลำดับชั้นทางกฎหมายเดียวกัน กับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ดังนั้น ความต้องการของนักเรียนในการสวมเครื่องแบบที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ทางเพศของตน จึงมิได้เป็นเพียงความต้อร้อน แต่เป็นการที่ไม่สามารถแสดงออกถึงความรู้สึกภายใน หรือความเป็นตัวเอง ที่มีผลนำไปสู่ความทุกข์ทรมานทางจิตใจ เนื่องจากขาดการรับรองในด้านการศึกษา จึงอาจส่งผลเสียต่อความเชื่อมั่นในตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และระดับของการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ทั้งยังส่งผลเสียต่อสุขภาพจิตและผลการเรียน ด้วยเหตุนี้กฎระเบียบเกี่ยวข้องกับการแต่งกาย จึงควรคำนึงถึงบุคคลข้ามเพศ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการส่งเสริมการรับรองเพศสถานะทางกฎหมาย และสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อนักเรียนข้ามเพศทุกคน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวคิดทฤษฎีและประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับเพศสภาพ
2. เพื่อศึกษากฎหมายที่คุ้มครองสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษา
3. เพื่อศึกษามาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษา

สมมติฐานการวิจัย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 27 ได้รับรองสิทธิความเท่าเทียมของบุคคลและการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม ประกอบพระราชบัญญัติความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 บัญญัติห้ามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศโดยที่กฎหมายเปิดโอกาสให้นักศึกษาทั้งของรัฐและเอกชนนั้นมีสิทธิแต่งเครื่องแบบตามเพศสภาพได้ แต่เนื่องจากพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียนพ.ศ.2551ระเบียบของกระทรวงศึกษาและข้อบังคับของสถาบันอุดมศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการแต่งกายตามเพศสภาพนั้น กำหนดให้แต่งกายตามที่สถานศึกษานั้น ๆ ได้ตั้งกฎเกณฑ์ไว้ จึงเป็นเงื่อนไขที่ทำให้นักเรียนไม่สามารถแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษาได้จึงต้องแก้ไขกฎกระทรวงหรือข้อบังคับดังกล่าวเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการยกยอการเท่าว่าด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

ขอบเขตการวิจัย

การศึกษานี้มีขอบเขตในการศึกษาความเป็นมา ความสำคัญของปัญหา แนวคิดทฤษฎี และมาตรการทางกฎหมาย ระหว่างประเทศ ต่างประเทศ และในประเทศ เพื่อส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษา ในต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศญี่ปุ่น และในประเทศไทย เพื่อใช้วิเคราะห์แนวคิด การส่งเสริมสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษาต่อแนวทางการพัฒนามาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริม และคุ้มครองสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษาในประเทศไทยเพื่อการเสนอแนะแนวคิดใหม่เกี่ยวกับการ ส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษาหรือเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขมาตรการ ทางกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษาที่เหมาะสม ของประเทศไทย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ใช้การศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยมุ่งเน้นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อวิเคราะห์สถานภาพทางกฎหมายความเท่าเทียมกันของเพศสภาพ โดยศึกษาจากหนังสือ ตำรา บทความ รายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้องด้านความเท่าเทียมกันของเพศสภาพรวมทั้งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏอยู่บนเครือข่าย อินเทอร์เน็ต ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ ตลอดจนคำพิพากษา และคำวินิจฉัยของศาล เพื่อให้ได้มาซึ่งการคุ้มครองสิทธิ การแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษา

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. สิทธิการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษา

บุคคลข้ามเพศ เป็นกลุ่มคนผู้มีความหลากหลายทางเพศประเภทหนึ่ง ซึ่งเป็นบุคคลที่แสดงออกถึงอัตลักษณ์ทางเพศ และหรือการรับรู้เกี่ยวกับเพศสภาพของตน เช่น อัตลักษณ์ทางเพศ เป็นชายหรือหญิง หรือทั้งสอง หรือไม่เป็นทั้งชายและหญิง เป็นต้น ต่างไปจากชนบททางวัฒนธรรมที่กำหนดให้แก่บุคคลตั้งแต่กำเนิดให้เป็นชายหรือหญิง

ความเท่าเทียมทางเพศหรือความเสมอภาคทางเพศนั้น หากเปรียบเทียบเหรียญที่มีสองด้านแล้ว โดยที่เหรียญ ในด้านแรกนี้ หากปรากฏข้อเท็จจริงหรือมีพฤติการณ์ที่เหมือนกันแล้ว ย่อมต้องปฏิบัติอย่างเดียวกัน ในทางตรงกันข้ามกับ เหรียญในด้านที่สองนั้น หากปรากฏข้อเท็จจริงหรือมีพฤติการณ์ที่แตกต่างกันแล้ว จะปฏิบัติอย่างเดียวกันนั้นไม่ได้ จึงอาจ กล่าวได้ว่าการใช้สิทธิการแต่งกายของนักเรียนข้ามเพศ ให้ตรงตามเพศสภาพในสถานศึกษานั้น จึงสอดคล้องกับความเท่าเทียม ทางเพศหรือความเสมอภาคทางเพศ ในความหมายของเหรียญในด้านที่สอง ที่หากปรากฏข้อเท็จจริงหรือมีพฤติการณ์ ที่แตกต่างกันในเรื่องเพศสภาพ หรืออัตลักษณ์ทางเพศที่มีความหลากหลายแล้ว จะเลือกปฏิบัติอย่างเดียวกันนั้นไม่ได้

ด้วยเหตุที่สิทธิการแต่งกายของนักเรียนข้ามเพศของประเทศไทยนั้น เป็นความหลากหลายทางเพศในรูปแบบหนึ่ง ซึ่งต้องการสวมใส่เครื่องแบบนักเรียนตามเพศสภาพที่ตรงกับอัตลักษณ์ทางเพศของตนในสถานศึกษาซึ่งถือได้ว่าเป็นการแสดงออก ซึ่งการใช้สิทธิในการกำหนดอัตลักษณ์ทางเพศของนักเรียนในสถานศึกษาอย่างหนึ่งที่นักเรียนข้ามเพศในสถานศึกษานั้น สามารถที่จะกระทำได้เพื่อให้ตนเองได้เข้าถึงและได้รับประโยชน์จากการศึกษาในฐานะเป็นนักเรียนได้เช่นเดียวกันกับนักเรียน อื่น ๆ ซึ่งได้รับความรับรองและคุ้มครองสิทธิดังกล่าวไว้ ตามมาตรา 27 วรรคสาม และมาตรา 54 วรรคสาม แห่งรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ประกอบกับประเทศไทยได้มีการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ และคุ้มครองไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศไว้ ตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ใน กรณีที่ไม่ขัดกับความปลอดภัย หลักศาสนา หรือความมั่นคงของประเทศ จึงเห็นได้ว่า สิทธิการแต่งกายของนักเรียนข้ามเพศตาม เพศสภาพในสถานศึกษา เป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งที่สถานศึกษาทั้งหลาย จะต้องตระหนักรู้และให้การเคารพ ต่อสิทธิของนักเรียนข้ามเพศซึ่งมีความหลากหลายทางเพศในฐานะที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐาน

ที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองและคุ้มครองด้วยเช่นเดียวกันเพื่อเป็นการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและคุ้มครองไม่ให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศในสถานศึกษาขึ้น

แต่ด้วยเหตุที่ความหลากหลายทางเพศที่ปฏิเสธร่างกาย และร่างกายที่ปฏิเสธเพศของนักเรียนข้ามเพศนี้ การแต่งกายของนักเรียนตามเพศสภาพ ในสถานศึกษาของไทยในปัจจุบันนั้นจึงยังมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญ ซึ่งได้จำกัดสิทธิในการแต่งเครื่องแบบนักเรียนไว้ ตามพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 ที่ได้กำหนดให้เครื่องแบบนักเรียนนั้น ใช้บังคับกับนักเรียนผู้ซึ่งศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ เว้นแต่สถานศึกษานั้นจะมีกฎหมายกำหนดเรื่องการแต่งกายไว้เป็นการเฉพาะแล้วสำหรับลักษณะของเครื่องแบบนักเรียนนั้นได้กำหนดโดยแบ่งตามระดับและประเภทการศึกษา โดยได้กำหนดเครื่องแบบนักเรียนไว้เพียง 2 ประเภท อันได้แก่ เครื่องแบบนักเรียนชาย และเครื่องแบบนักเรียนหญิงเท่านั้นแต่ในความเป็นจริงในสังคมไทยปัจจุบันที่นอกจากจะมีนักเรียนชายและหญิงในสถานศึกษาต่าง ๆ แล้ว ยังมีนักเรียนอีกกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรง นั่นก็คือ นักเรียนข้ามเพศซึ่งเป็นกลุ่มนักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศ ที่ไม่มีสิทธิแม้แต่จะแต่งเครื่องแบบนักเรียนตามเพศสภาพ ให้ตรงกับอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองได้ โดยที่นักเรียนซึ่งมีเพศสภาพเป็นหญิง จะต้องแต่งเครื่องแบบนักเรียนชาย หรือนักเรียนซึ่งมีเพศสภาพเป็นชาย ที่จะต้องแต่งเครื่องแบบนักเรียนหญิง ด้วยข้อจำกัดของเครื่องแบบนักเรียนที่เป็นตัวกำหนดเช่นว่านี้ จึงก่อให้เกิดเป็นปัญหาของการเลือกปฏิบัติ ที่เป็นการแบ่งแยกอย่างชัดเจนว่า มีเพียงเครื่องแบบนักเรียนชายและเครื่องแบบนักเรียนหญิงเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงเป็นอุปสรรคที่สำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งส่งผลให้นักเรียนข้ามเพศ ที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศประเภทหนึ่ง ไม่อาจใช้สิทธิในการแต่งกายข้ามเพศตามเพศสภาพในสถานศึกษาได้ ทำให้กลุ่มนักเรียนข้ามเพศ ต้องดำเนินชีวิตอยู่บนความเหลื่อมล้ำ ทั้งทางกฎหมายและสิทธิความเท่าเทียม

ในเมื่อบริบทของสังคมไทยในปัจจุบัน ได้เกิดกระแสแห่งการเปลี่ยนแปลงในการเรียนรู้ รับรู้ และมีความเข้าใจ ในคำว่า “เพศ” มากขึ้นกว่าเดิมเป็นอย่างมากแล้ว จึงสะท้อนให้เห็นว่าเครื่องแบบนักเรียนไทยที่มีอายุมากกว่ากว่าเจ็ดสิบปี นับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ได้ก่อให้เกิดข้อจำกัดของบทบัญญัติกฎหมายและกฎระเบียบการแต่งกายของนักเรียนข้ามเพศผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ ที่ไม่สามารถแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียนตามเพศสภาพในสถานศึกษาได้ ซึ่งส่งผลทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำบนความเท่าเทียมกัน ซึ่งเป็นที่มาของปัญหามากมาย ทั้งในแง่ของความเท่าเทียมทางเพศ และความตระหนักรู้ทางเพศของนักเรียน ซึ่งจะเป็อนันตรายเป็นอย่างยิ่ง ถ้าหากว่าเยาวชนในวัยเรียนรู้นั้น จะมองว่าปัญหาที่เกิดจากเรื่องเครื่องแบบนักเรียนที่ตนเองต้องสวมใส่อยู่ เป็นเรื่องปกติธรรมดาไปนั้น จะสะสมเป็นปัญหาใหญ่ในอนาคตได้ ซึ่งมักจะเริ่มต้นจากเรื่องที่เราต่างเข้าใจกันไปว่าเป็นเรื่องปกติธรรมดาโดยตลอด อย่างที่เห็นได้อย่างเด่นชัดที่สุด นั่นก็คือ การแบ่งแยกเครื่องแบบนักเรียนออกเป็นชายและหญิง ซึ่งเป็นข้อจำกัดแต่เพียงการแบ่งแยกว่าเด็กชายต้องใส่อย่างหนึ่ง และเด็กหญิงต้องใส่อีกอย่างหนึ่ง จึงกลายมาเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาการเลือกปฏิบัติ โดยมีตัวเครื่องแบบนักเรียนเป็นตัวกำหนดของข้อจำกัด ในการแบ่งแยกเพศทั้งสองออกจากกัน อันส่งผลทำให้เกิดอุปสรรคที่คอยขัดขวางการพยายามที่ลดความเหลื่อมล้ำที่ยังคงดำรงอยู่ในการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศหรือความเสมอภาคทางเพศของนักเรียนข้ามเพศที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศ

ให้สามารถแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียนตามเพศสภาพ ที่ตรงตามอัตลักษณ์ทางเพศของตนในสถานศึกษาได้

ด้วยข้อจำกัดที่มีต่อกลุ่มนักเรียนข้ามเพศดังกล่าวนี้จึงเป็นข้อจำกัดที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องซึ่งบังคับให้นักเรียนแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียนโดยไม่ได้มีการตระหนักหรือรับรองถึงสิทธิของนักเรียนข้ามเพศซึ่งเป็นผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประเภทหนึ่งจึงส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของนักเรียนข้ามเพศ ทำให้เกิดข้อจำกัดและสภาพปัญหาที่สืบเนื่องมาจากการจำแนกเพศ นั่นก็คือ สิทธิในการระบุตัวตนด้วยการแต่งเครื่องแบบนักเรียนที่มีการกำหนดการแต่งกายของนักเรียนไว้ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับต่ำกว่าปริญญาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

ดังนั้น นักเรียนข้ามเพศ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศ จึงมีสิทธิที่สามารถจะสวมเครื่องแบบนักเรียนตามเพศสภาพ ให้ตรงตามอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองได้ ตามมาตรา 27 วรรคสาม และมาตรา 54 วรรคสาม แห่งรัฐธรรมนูญแห่ง

ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 และมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เช่นเดียวกันกับนักศึกษาในระดับอุดมศึกษาในปัจจุบันที่ได้อนุญาตให้นักศึกษาในมหาวิทยาลัยสามารถแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักศึกษาได้ตามเพศสภาพ ทั้งนี้ การบังคับใช้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เพียงอย่างเดียวนั้น อาจจะไม่ช่วยให้เกิดความชัดเจน และสอดคล้องกันของบทบัญญัติของแต่ละสถานศึกษาเนื่องจากพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 และพระราชบัญญัติจัดตั้งมหาวิทยาลัยแต่ละแห่งนั้น มีลำดับชั้นในทางกฎหมายที่เท่ากับพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ดังนั้น ความต้องการของนักเรียนข้ามเพศ ในการแต่งเครื่องแบบนักเรียนให้สอดคล้องกับเพศสภาพ หรืออัตลักษณ์ทางเพศของตน จึงเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกรักจากภายใน หรือความเป็นตัวเอง ที่มีผลนำไปสู่ความสุขทางจิตใจ เนื่องจากได้มีการรับรองในด้านการศึกษา ซึ่งจะส่งผลดีต่อความเชื่อมั่นในตนเอง ความรู้สึกมีคุณค่าในตนเอง และระดับของการเป็นส่วนหนึ่งของสังคม รวมไปถึงส่งผลดีต่อสุขภาพจิตและผลการเรียน ด้วยเหตุนี้กฎหมายและกฎระเบียบเกี่ยวกับการแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียน จึงควรคำนึงถึงเพศสภาพหรืออัตลักษณ์ทางเพศของนักเรียน อันเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการส่งเสริมการรับรองเพศสถานะทางกฎหมายและสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้ออำนวยต่อนักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศทุกคน

2. มาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษา

พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 นับเป็นกฎหมายระดับชาติฉบับแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งมีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 9 กันยายน 2558 โดยกฎหมายฉบับนี้นับเป็นเครื่องมือทางกฎหมายชิ้นแรกของประเทศไทยที่จะส่งเสริมแนวคิดเรื่องความเท่าเทียมกันระหว่างเพศชาย เพศหญิง และบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังมีเป้าหมายเพื่อปกป้องคุ้มครองสิทธิและเยียวยาความเสียหาย ให้กับผู้ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศด้วย ซึ่งสิทธิขั้นพื้นฐานในเรื่องนี้ได้รับการยอมรับทั้งในระดับสากล และรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยที่ผ่านมา ทั้งก่อนและหลังการมีผลบังคับใช้ ด้วยความคาดหวังให้สิทธิในเรื่องนี้ได้รับการเคารพอย่างแท้จริง ทั้งจากรัฐบาล หน่วยงานของรัฐ สถานศึกษา บุคลากรภาครัฐ รวมทั้งประชาชนทั่วไปทุกภาคส่วนในสังคม จึงต่างเฝ้าจับตาและติดตามทั้งเนื้อหาสาระของบทบัญญัติ การตีความ และการนำไปปรับใช้กับกรณีที่เกิดขึ้น ไปจนถึงผลกระทบและอิทธิพลที่กฎหมายฉบับนี้ ซึ่งมีผลต่อการกำหนดนโยบาย กฎหมายลำดับรอง และมาตรการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ถ้านับระยะเวลาตั้งแต่วันที่กฎหมายมีผลจนถึงปัจจุบัน พระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ถูกใช้บังคับกับประชาชนมานานกว่า 7 ปีแล้ว แต่บทบัญญัติดังกล่าว ยังไม่สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ เนื่องจากข้อจำกัดและอุปสรรคที่สำคัญอย่างหนึ่ง นั่นก็คือข้อจำกัดในการแต่งกายตามเพศสภาพของนักเรียนข้ามเพศในสถานศึกษา จึงเป็นภาระหน้าที่ ที่นักเรียนข้ามเพศ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประเภทหนึ่งที่จะต้องแบกรับ และในที่สุดแล้วด้วยบริบทของสังคมไทย ในทัศนคติและการรับรู้ของผู้คนสำหรับประเด็นเหล่านี้ ถึงการมีอยู่ของกฎหมายฉบับดังกล่าวที่เปลี่ยนแปลงไปจากปี พ.ศ. 2558 จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมาตรการทางกฎหมาย ที่จะสนับสนุนในการส่งเสริมความเท่าเทียมกันระหว่างเพศในสถานศึกษา ให้ได้รับความเคารพในประเทศไทยอย่างแท้จริง

แม้การเลือกปฏิบัติที่เกิดจากเหตุแห่งเพศไม่ว่าทางตรงหรือทางอ้อมจะเกิดขึ้นและปรากฏมานานมากแล้ว ในสังคมไทย มาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2558 ซึ่งเป็นปีที่พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มีผลใช้บังคับ โดยการกระทำดังกล่าวไม่ถือเป็นสิ่งต้องห้ามตามกฎหมาย ซึ่งย่อหมายถึงความว่าหากมีการเลือกปฏิบัติเกิดขึ้น ผู้เลือกปฏิบัติไม่จำเป็นต้องยุติปรับเปลี่ยนแก้ไขกฎระเบียบหรือพฤติกรรมกรรมการเลือกปฏิบัติดังกล่าวของตนกระทั่งไม่ต้องมีความรับผิดชอบใดๆ โดยเฉพาะเจาะจงเว้นแต่การเลือกปฏิบัตินั้นจะนำมาซึ่งความเสียหายอย่างป็นรูปธรรมต่อสิทธิอย่างใดอย่างหนึ่งของผู้ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเท่านั้น เช่น ต่อชีวิตร่างกาย ต่อทรัพย์สิน หรือต่อเกียรติยศชื่อเสียง ซึ่งสามารถถูกฟ้องร้องเป็นคดีในความผิดฐานนั้นต่อศาลได้ ดังนั้น ในช่วงเวลาดังกล่าว การเลือกปฏิบัติทั้งที่เกิดขึ้นอย่างจงใจและทำอย่างเป็นระบบ หรือการเลือกปฏิบัติทางอ้อมแบบแอบแฝง トラบไตที่ไม่ได้สร้างความเสียหายหรือไม่มีพยานหลักฐานว่า สร้างความเสียหายต่อสิทธิของผู้ถูกเลือกปฏิบัติอย่างชัดเจน คงสร้างแต่ผลกระทบต่อจิตใจหรือทำให้ผู้ถูกเลือกปฏิบัตินั้นเสียโอกาสในการเข้าถึงบริการบางอย่าง ผู้ถูกเลือกปฏิบัติจึงไม่มีช่องทางใดๆที่จะขอให้ยุติการเลือกปฏิบัตินั้นได้เลยแต่เมื่อพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 มาตรา 17 วรรคแรก ที่ได้บัญญัติว่า “การกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ ประกาศ มาตรการ โครงการ หรือวิธี

ปฏิบัติของหน่วยงานของรัฐ องค์กรเอกชน หรือบุคคลใดในลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศจะกระทำมิได้” ทั้งยังมีกลไกให้ผู้ถูกเลือกปฏิบัติสามารถยื่นคำร้องต่อคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ เพื่อดำเนินการตรวจสอบ วินิจฉัย และช่วยเหลือเยียวยาความเสียหาย ย่อมส่งผลให้องค์กร หน่วยงานของรัฐ หรือบุคคลใด ต้องใช้ความระมัดระวังมากขึ้นที่จะไม่กระทำการอันมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติกับบุคคลอื่นหรือต้องพยายามแก้ไขปรับปรุงกฎระเบียบภายในของตนไม่ให้เข้าข่ายเป็นการเลือกปฏิบัติ มิเช่นนั้นอาจตกเป็นผู้ถูกร้องเรียนได้ ซึ่งต้องร่นววย เสียเวลา เสียค่าใช้จ่ายเพื่อชี้แจงหรือต่อสู้ในกระบวนการพิจารณาโดยคณะกรรมการวินิจฉัยการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ อนึ่ง แม้พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 จะเป็นเพียงกฎหมายทางเลือก หรือเป็นกฎหมายในลักษณะของการให้สิทธิแก่บุคคลเท่านั้น กล่าวคือไม่ได้กำหนดบทลงโทษ สำหรับการเลือกปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมระหว่างเพศไว้โดยตรง หากผู้ถูกกระทำคิดว่าตนไม่ได้ถูกละเมิด หรือถูกละเมิดแต่ไม่เดือดร้อน และไม่ได้นำเรื่องเข้าสู่กระบวนการตามกฎหมายฉบับนี้ จะไม่มีใครต้องถูกลงโทษก็ตาม แต่จะเป็นผลดีต่อประชาชนได้ ในแง่ของการป้องปรามการเลือกปฏิบัติในสังคม

ตลอดหลายปีที่ผ่านมา มีผู้ออกมาเรียกร้องสนับสนุนสิทธิของผู้มีความหลากหลายทางเพศจนประสบผลสำเร็จ ในการกดดันรัฐบาลให้มีการสนับสนุนการปฏิรูปหลักสูตรการศึกษาแห่งชาติให้ครอบคลุมรสนิยมทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ ในลักษณะที่หนุนเสริมตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ขึ้นไป ประกอบกับรายงานปี 2563 ของ โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ UNDP ซึ่งมีข้อมูลจากการศึกษาว่า แนวทางในการผลักดันเชิงนโยบายนั้น มีความจำเป็นในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับนโยบายในภาพกว้าง และมีรากฐานจากความเข้าใจเกี่ยวกับที่มาของปัญหาการตีตราบุคคลข้ามเพศในสังคมไทย และมุ่งไปที่การปรับเปลี่ยนเชิงโครงสร้าง โดยเริ่มจากการปฏิรูปกฎหมาย หากบุคคลข้ามเพศจะร่วมเป็นส่วนหนึ่งของการขับเคลื่อน มีความจำเป็นต้องได้รับการสนับสนุน และการเสริมสร้างศักยภาพจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียสำคัญด้วย และควรได้รับการยอมรับเพื่อนำเสนอภาพที่ถูกต้องของบุคคลข้ามเพศ และกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงการสอนเนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพทางเพศและสิทธิมนุษยชน เพื่อให้เด็กไทยรุ่นใหม่มีทัศนคติต่อเรื่องเพศและความหลากหลายทางเพศ เป็นเรื่องปกติธรรมดา และเป็นธรรมชาติ ซึ่งนับเป็นข้อมูลที่นำยินดีและเคารพสิทธิ

ด้วยเหตุที่พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 เป็นกฎหมายที่บัญญัติขึ้นใช้ เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ที่มีกฎหมายและมาตรการคุ้มครองผู้ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ ป้องกันมิให้มีการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ซึ่งสอดคล้องกับหลักการสิทธิมนุษยชนสากล ตามพันธกรณีระหว่างประเทศที่ไทยเข้าร่วมเป็นภาคี และสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่รัฐบาลจึงมีหน้าที่ที่จะไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ว่าจะไปในทางกฎหมายนโยบายหรือการปฏิบัติซึ่งจะส่งผลทางตรงหรือทางอ้อมในการจำกัดโอกาสที่กลุ่มนักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศจะได้รับสิทธิของตนที่จะสามารถสวมเครื่องแบบนักเรียนตามเพศสภาพให้ตรงตามอัตลักษณ์ทางเพศของตนเองได้และ รัฐบาลมีหน้าที่ที่จะต้องดูแลกลุ่มนักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศซึ่งอยู่ในสภาวะเปราะบางและสภาวะยากลำบากที่สุดในสังคมอย่างเร่งด่วน เนื่องจากคนเหล่านี้ต้องเผชิญกับอุปสรรคและข้อจำกัดต่าง ๆ ในการเข้าถึงสิทธิ รัฐบาลจึงจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับกลุ่มนักเรียนเหล่านี้เป็นลำดับแรกเพื่อเปลี่ยนผ่านจากแค่การรับได้สู่การให้ความสำคัญทั้งด้านนโยบายและกฎหมายอย่างจริงจัง

สำหรับมาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมสิทธิการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษา เพื่อขจัดกาเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ สำหรับการแต่งกายของนักเรียนข้ามเพศในประเทศไทยนั้น รัฐบาลควรทบทวนพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียนพ.ศ.2551และยกเลิกข้อความที่ห้ามการแต่งกายข้ามเพศและจัดทำเพื่อดำเนินงานตามนโยบายเครื่องแบบนักเรียนและนักศึกษาแห่งชาติที่ครอบคลุมสถานศึกษาทุกระดับชั้นตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาไปจนถึงระดับอุดมศึกษา รวมทั้งกำหนดให้สถานศึกษาต่าง ๆ ต้องเคารพอัตลักษณ์ทางเพศและการเลือกชุดเครื่องแบบของนักเรียนข้ามเพศ ที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศแต่ละคน เช่นเดียวกับกับนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีกฎหมายจัดตั้งมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ได้กำหนดแนวปฏิบัติกาแต่งกายของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไว้ ให้สามารถแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักศึกษาตามเพศสภาพ หรืออัตลักษณ์ทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิดได้ เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและคุ้มครองมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

สรุปผลการวิจัย

ปัญหาในกลุ่มนักเรียนข้ามเพศ ที่ไม่สามารถแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียนตามเพศสภาพในสถานศึกษาได้นั้น เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้กลุ่มนักเรียนข้ามเพศ ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลข้ามเพศประเภทหนึ่ง ที่จะต้องดำเนินชีวิตอยู่บนความเหลื่อมล้ำ ทั้งในแง่กฎหมายและสิทธิความเท่าเทียม

จากการศึกษาพบว่า อุปสรรคที่สำคัญประการหนึ่ง ที่ส่งผลกระทบต่อสิทธิการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษานั้นก็คือ นักเรียนข้ามเพศ ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศประเภทหนึ่ง ต้องเผชิญกับข้อจำกัดในการแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียนตามเพศสภาพในสถานศึกษา เนื่องจากยังมีข้อจำกัดที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญ ซึ่งได้จำกัดสิทธิในการแต่งกายของนักเรียนไว้ ตามพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 ที่ได้กำหนดให้เครื่องแบบนักเรียนนั้น ใช้บังคับกับนักเรียนผู้ซึ่งศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติเว้นแต่สถานศึกษานั้นจะมีกฎหมายกำหนดเรื่องการแต่งกายไว้เป็นการเฉพาะแล้วสำหรับลักษณะของเครื่องแบบนักเรียนนั้นได้กำหนดโดยแบ่งตามระดับและประเภทการศึกษา โดยได้กำหนดเครื่องแบบนักเรียนไว้เพียง 2 ประเภท อันได้แก่ เครื่องแบบนักเรียนชาย และเครื่องแบบนักเรียนหญิงเท่านั้นด้วยข้อจำกัดที่มีต่อกลุ่มนักเรียนข้ามเพศดังกล่าวนี้จึงเป็นข้อจำกัดที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งอันเนื่องมาจากการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องซึ่งบังคับให้นักเรียนแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียนโดยไม่ได้มีการตระหนักหรือรับรองถึงสิทธิของนักเรียนข้ามเพศซึ่งเป็นผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประเภทหนึ่งจึงส่งผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานของนักเรียนข้ามเพศทำให้เกิดข้อจำกัดและสภาพปัญหาที่สืบเนื่องมาจากการจำแนกเพศ นั่นก็คือ สิทธิในการระบุดำเนินการแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักเรียนที่มีการกำหนดการแต่งกายของนักเรียนไว้ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาจนถึงระดับต่ำกว่าปริญญาตามกฎหมายว่าด้วยการศึกษาแห่งชาติ

สำหรับมาตรการทางกฎหมายในการส่งเสริมสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษาที่เหมาะสมกับประเทศไทยนั้น จากการศึกษพบว่า รัฐบาลควรทบทวนพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ.2551 และยกเลิกข้อความที่ห้ามการแต่งกายข้ามเพศ โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศ และจัดทำเพื่อดำเนินงานตามนโยบายเครื่องแบบนักเรียนและนักศึกษาแห่งชาติ ที่ครอบคลุมสถานศึกษาทุกระดับชั้น ตั้งแต่ระดับชั้นประถมศึกษาไปจนถึงระดับอุดมศึกษา รวมทั้งกำหนดให้สถานศึกษาต่าง ๆ ต้องเคารพอัตลักษณ์ทางเพศและการเลือกชุดเครื่องแบบของนักเรียนข้ามเพศ ที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศแต่ละคน เช่นเดียวกับกับนักศึกษาในมหาวิทยาลัย ซึ่งมีกฎหมายจัดตั้งมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ที่ได้กำหนดแนวปฏิบัติการแต่งกายของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่าง ๆ ไว้ ให้สามารถแต่งกายด้วยเครื่องแบบนักศึกษาตามเพศสภาพหรืออัตลักษณ์ทางเพศไม่ตรงกับเพศกำเนิดได้ เพื่อส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศและคุ้มครองมิให้เกิดการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศ ตามพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า กฎหมายระหว่างประเทศ ซึ่งได้แก่ หลักการยกยอการตา ว่าด้วยการใช้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ในประเด็นวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศ (Yogyakarta Principles, The Application of International Human Rights Law in Relation to Sexual Orientation and Gender Identity) ซึ่งมีหลักการทั้งหมด 29 ข้อ นั้น มีหลักการที่สำคัญอยู่ 2 ประการ กล่าวคือ ประการแรก อย่านเลือกปฏิบัติ เพราะการกระทำทางเพศเป็นส่วนตัวบุคคลจะเป็นอะไรก็เป็นสิทธิของบุคคลนั้น อยากรให้เคารพในสิ่งที่บุคคลนั้นเป็น และประการที่สอง อยากรูปร่างต่อบุคคลใดไม่ว่าบุคคลนั้นจะเป็นอะไรก็ตาม ไม่ได้ขอให้ชอบหรือไม่ชอบ แต่อย่าปฏิบัติรุนแรงกับบุคคลอื่น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการให้ความยอมรับต่อความชอบด้วยกฎหมายในเพศวิถีของกลุ่มคนที่มีความหลากหลายทางเพศ ส่วนกฎหมายในต่างประเทศ อันได้แก่ ประเทศอังกฤษ มีพระราชบัญญัติความเสมอภาค Equality Act 2010 ที่ได้ให้ความคุ้มครองทั้งรูปแบบการเลือกปฏิบัติโดยตรงและโดยอ้อมประเทศออสเตรเลียมีการออกมาตรการเกี่ยวกับการคุ้มครองการเลือกปฏิบัติ ซึ่งออกมาเป็นกฎหมาย

รัฐบาลกลางที่ใช้บังคับทั่วประเทศ(FederalLaw)และประเทศญี่ปุ่นมีกฎหมายพื้นฐานเพื่อสังคมที่มีความเสมอภาคทางเพศ คือ กฎหมายพื้นฐานสำหรับสังคมที่เท่าเทียมทางเพศ (กฎหมายฉบับที่ 78 ของปี 2542) หรือ The Basic Law for a Gender-equal Society (LAW No.78 of 1999) สำหรับประเทศไทยนั้น ได้มีการตราพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558 ซึ่งนับเป็นกฎหมายระดับชาติฉบับแรกในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ที่กำหนดความคุ้มครองจากการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุเกี่ยวกับการแสดงออกทางเพศเป็นการเฉพาะ ทั้งยังห้ามอย่างชัดเจนต่อการเลือกปฏิบัติในการแต่งเครื่องแบบนักเรียน ของนักเรียนข้ามเพศตามเพศสภาพในสถานศึกษา ที่เป็นการแสดงออกที่แตกต่างจากเพศโดยกำเนิด ที่ยังมีข้อจำกัดตามพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่สำคัญเพื่อคุ้มครองบุคคลข้ามเพศ การบังคับใช้กฎหมายนี้จึงเป็นภาพสะท้อนว่าประเทศไทยจะสามารถจัดให้มีนโยบายที่คุ้มครองและครอบคลุมอัตลักษณ์ทางเพศได้อย่างไร แม้ว่าการรับรองอัตลักษณ์ทางเพศตามกฎหมายจะไม่ใช่วิธีที่จะลดความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับบุคคลข้ามเพศได้ทันที แต่ก็ยังเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่การคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานและมาตรการทางกฎหมายที่ควรมีขึ้นในประเทศไทย ดังนั้น พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศพ.ศ. 2558 นับเป็นกฎหมายสำคัญ ซึ่งเผยให้เห็นแนวทางการพัฒนาโยบายเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางเพศอย่างมีส่วนร่วม ในการให้ความคุ้มครองในประเทศไทย

ข้อเสนอแนะ

ด้วยเหตุที่พระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 มีบทบัญญัติบางประการซึ่งไม่เหมาะสมกับสภาพการณ์ในปัจจุบัน จึงสมควรปรับปรุงโดยกำหนดใหม่เครื่องแบบนักเรียนไว้เป็นมาตรฐานกลาง โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมทางเพศ ดังนั้น การกำหนดมาตรการทางกฎหมายที่ให้นักเรียนข้ามเพศ ซึ่งเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ได้มีสิทธิแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษานั้น จะเป็นการสนับสนุนการสิทธิตามอัตลักษณ์ทางเพศของบุคคล ในการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศได้อย่างเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งผู้ทำการศึกษา มีข้อเสนอแนะแนวทางในการกำหนดมาตรการทางกฎหมาย เพื่อการส่งเสริมสิทธิในการแต่งกายตามเพศสภาพในสถานศึกษา ของนักเรียนข้ามเพศให้ตรงกับอัตลักษณ์ทางเพศ ของกลุ่มนักเรียนที่มีความหลากหลายทางเพศ ให้เหมาะสมกับประเทศไทย เพื่อป้องกันการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมระหว่างเพศตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 27 วรรคสาม และมาตรา 54 วรรคสาม ซึ่งได้รับรองและคุ้มครองสิทธิของนักเรียนในการแต่งกายตามเพศสภาพได้ ในกรณีไม่ขัดกับความปลอดภัย หลักศาสนา หรือความมั่นคงของประเทศ ตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติความเท่าเทียมทางเพศ พ.ศ. 2558 ดังนี้

1. แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา 5 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551

จากเดิม ที่บัญญัติว่า “ให้นักเรียนแต่งเครื่องแบบนักเรียน

ลักษณะของเครื่องแบบนักเรียน วิธีการแต่ง เงื่อนไขในการแต่ง และการยกเว้นไม่ต้องแต่ง เครื่องแบบนักเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด

นักเรียนผู้ใดไม่แต่งเครื่องแบบนักเรียนโดยไม่ได้รับยกเว้นตามวรรคสองอาจได้รับโทษ

ทางวินัยตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด”

มาเป็น ให้บัญญัติว่า “ให้นักเรียนแต่งเครื่องแบบนักเรียน

ลักษณะของเครื่องแบบนักเรียน วิธีการแต่ง เงื่อนไขในการแต่ง และการยกเว้นไม่ต้องแต่ง เครื่องแบบนักเรียน ให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด โดยคำนึงถึงความเท่าเทียมระหว่างเพศด้วย”

2. แก้ไขเพิ่มเติมระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ. 2551 ข้อ 4-13

เพื่อกำหนดลักษณะของเครื่องแบบนักเรียน วิธีการแต่ง เงื่อนไขในการแต่ง และการยกเว้นไม่ต้องแต่งเครื่องแบบนักเรียนโดยคำนึงถึงความเท่าเทียมทางเพศ ด้วยการกำหนดลักษณะของเครื่องแบบนักเรียนเพิ่มเติม เพื่อให้ครอบคลุมถึงเครื่องแบบนักเรียนที่เป็นกลาง หรือที่เรียกว่า “Gender Neutral Uniform” ซึ่งสามารถใส่ได้ทุกเพศ ในทุกระดับและ

ประเภทการศึกษา ในสถานศึกษาได้ตามความสมัครใจ เพื่อเป็นการใช้สิทธิแตกต่างตามเพศสภาพได้ ตามอัตลักษณ์ทางเพศ
ของนักเรียนข้ามเพศ ซึ่งเป็นผู้ที่มีความหลากหลายทางเพศประเภทหนึ่งได้อย่างแท้จริงต่อไป

เอกสารอ้างอิง

อื่นๆ

พระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. 2558. มาตรา 3, ราชกิจจานุเบกษา. ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 132
ตอนที่ 18 ก (13 มีนาคม 2558) : 17.

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยเครื่องแบบนักเรียน พ.ศ.2551. ข้อ 4. ราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่
125 ตอนพิเศษ 195 ง (26 ธันวาคม 2551) : 2.

